

Martí Boada, el naturalista d'Arbúcies

Text: Xevi Planas

Nelson Mandela li va concedir, en nom de les Nacions Unides, el Premi Global 500, considerat una mena de Premi Nobel d'Acció Ambiental. Martí Boada el va recollir amb una extraordinària satisfacció i alhora amb una gran humilitat, la mateixa que li fa reconèixer que la seva vocació de naturalista potser no se li hauria despertat si no hagués estat per la saviesa que li va proporcionar en la infantesa el seu contacte amb la natura a Arbúcies. Ara, mentre forma part de l'equip d'experts que planifiquen la política de conservació de la natura que aplicaran els governs d'arreu del planeta, recorda el món que se li va obrir de petit a la riera d'Arbúcies.

Fotos: Josep Maria Oliveras

ostè va néixer a Sant Celoni, però sempre diu que se sent arbucienc...

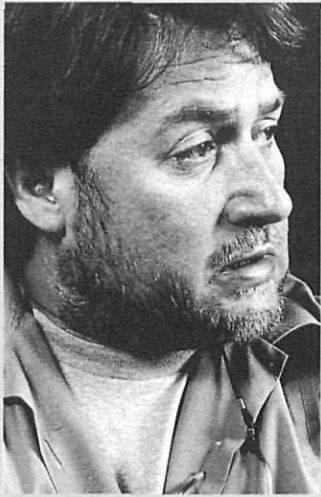
—La família de la meua mare ve de la Cerdanya i de la Plana de Vic. La del pare ve de can Roure, de Sant Dalmai, a la Selva. Però els meus pares vivien a Arbúcies. Provenen de les classes populars, de la gent senzilla. Eren masovers, gent de la gleva, del terròs. El meu avi havia jugat un paper destacat en les col·lectivitzacions i es va veure obligat a un exili intern. Va haver d'anar a malviure cap a la zona d'Esclanyà i Begur. Els meus pares es van haver d'establir al començament de la postguerra a Sant Celoni, que és on vaig néixer i on he viscut sempre. Però em sento arbucienc perquè tota la vida he estat impregnat de les olors arbucienques. Hi he passat moltíssims

estius i moltíssims caps de setmana a Arbúcies, sobretot durant la infantesa. Arbúcies és una població singular i m'honora molt tenir-hi les arrels. És un poble que sembla tancat, però que en realitat és obert.

—*¿Com ha influït en la seva vida el vincle amb Arbúcies?*

—Per als qui venim d'una casa humil on no hi havia cap biblioteca familiar, la cultura de transmissió oral ens ha estat fonamental. Podríem dir que el nostre patrimoni és èdic, perquè se l'emporta el vent. El paisatge de la infantesa ens dona una determinada formació, una concepció social del món. D'Arbúcies, tinc molt presents les enramades, les contalles, la música de la riera que baixava sempre molt prenyada d'aigua, com enduta per una tamborinada forta. Recordo com em commovien les àvies jugant a la brisca al carrer, amb quatre granes de moresc, vestides d'una manera dinovesca, amb els monyets arreplegats. La seva picaresca fent bromes sobre la sexualitat i la seva tremenda saviesa m'han quedat gravades. Tinc ben vives les imatges dels rodellaires, que practiquen un ofici molt singular, que va crear una indústria molt important a l'àrea

Martí Boada i Juncà va néixer el 28 d'octubre del 1949 a Sant Celoni, al Baix Montseny, però se sent íntimament lligat a Arbúcies (d'on és originària la seva família) des de sempre. És llicenciat en Estudis Catalans per la Universitat de Perpinyà i en Geografia per la Universitat Autònoma de Barcelona. Ha fet dos cursos de Sociologia a l'ICESB i tres de Química a l'Escola Industrial de Barcelona. És professor de Ciències Ambientals de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Ha col·laborat durant set anys al Museu de Zoologia, ha treballat dos anys al Parc Zoològic i dotze anys al Parc Natural del Montseny, com a naturalista i responsable de les activitats pedagògiques. Durant vint-i-cinc anys, ha dirigit el seminari Sistemes Naturals dels Països Catalans. Ha estat assessor del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya.

Ha professat o coordinat cursos a la Universitat de Barcelona, l'Escola d'Arquitectura, la Universitat Politècnica de Barcelona i la Universitat Catalana d'Estiu. És cap de la Secció de Medi Ambient de l'Institut d'Estudis Andorrans.

d'Arbúcies i Sant Hilari ja al segle XVIII, quan Catalunya tenia una forta relació amb ultramar, sobretot amb les Antilles. Els rodellaires eren gent rude, que van donar lloc a un obrerisme molt potent a Sant Hilari i Arbúcies. Jo he format part d'aquest tipus de sindicalisme forestal i ara em sap greu que s'hagi extingit. Ja no ens queden bosquerols.

—*L'ofici de treballar al bosc té a Catalunya molt menys prestigi social que en altres països?*

—Aquí un noi que treballa a bosc és mal vist. Queda més bé que entri a una entitat d'estalvis o que estudiï disseny o filologia romana. Això és anòmal, perquè som el país amb més superfície boscada de l'Europa Occidental. És una veritable llàstima que estiguem perdent la nostra gran tradició forestal. Al Canadà o Alemanya, en canvi, l'ofici de treballar a bosc té socialment una gran consideració. Ara tenim la paradoxa que a Santa Coloma de Farners funciona la primera escola forestal del país, que es va crear per apujar el llistó de coneixements dels joves que treballen al bosc, i resulta que no hi va cap noi de la comarca, perquè per poder-hi entrar Ensenyament aplica un barem que només permet que hi puguin anar els nois de famílies en atur i amb la renda molt baixa. Això provoca que tots els alumnes siguin de l'àrea metropolitana de Barcelona. Sembla increïble, però és cert: en aquesta escola no hi ha ni un sol noi de pagès.

“

La penicil·lina
ja era habitual al bosc,
abans que es descobrís
científicament.

”

—*De quina manera els orígens familiars el van marcar per a la seva vocació de naturalista?*

—Com que el pare era bosquerol, vaig començar a anar a bosc molt d'hora, als onze anys. Vaig conèixer des de molt aviat amb les colles de bosquerols. Hi vaig aprendre saviesa i ciència, en el sentit més ortodox del terme. Hi vaig conèixer gent eixerida, que potser no sabia escriure, però que tenia unes dots innates immenses, portadores d'uns coneixements que et donaven uns aprenentatges molt útils, especialment per a aquesta societat tan terciaritzada en què vivim, que ens torna incapaços de resol-

dre els problemes pràctics. L'ús de penicil·lina, per exemple, ja era ben habitual al bosc abans que es descobrís científicament. De la gent de bosc, vaig aprendre, sobretot, l'instint i la finor d'acostar-te a la natura per entendre-la, de tenir un respecte per la natura no contemplatiu, sinó actiu, compromès. Des de ben jove, ja treballava a la fàbrica i em vaig posar a lluitar pel canvi social defensant la natura. Mirant la riera d'Arbúcies el 1973, ja anava veient que no podíem continuar acceptant el model de desenvolupisme que anava trinxant el país. Em vaig posar a pensar pels aiguamolls de l'Empordà, el Grup de Defensa del Ter, el Debat Costa Brava...

—*Veia més en perill el planeta llavors que ara?*

—No m'agrada ser apocalíptic, però vivim amb un alt nivell de risc, no únicament des del punt de vista paisatgístic, sinó també pensant en la mateixa supervivència del planeta. Si no apliquem de debò mesures correctores, ens espera un futur greu, perquè el planeta es deteriora amb una rapidesa increïble. Un informe del Club de Roma conclouïa que el canvi global ens dona una esperança de vida

per al planeta de només cent anys. Jo sóc més optimista, però és evident que hi ha amenaces terribles, com la que afecta la capa d'ozó. El nostre model de societat no és reverend amb el medi. Només ens en sortirem si ens arremanguem les mànigues i posem en qüestió el sistema actual fins que aconseguim trobar-ne un que sigui realment sostenible. El nivell de biodiversitat del nostre país és molt superior a la mitjana europea. A més,

“

El camí d'Arbúcies
al Turó de l'Home
és una espècie d'Europa
en miniatura.

”

És membre de la International Association for Landscape Ecology, el Fòrum Permanent del Programa de Nacions Unides per al Medi Ambient, la Comissió de Comunicació i Educació de la Unió Internacional per a la Conservació de la Natura, la Institució Catalana d'Història Natural, la Societat Catalana de Geografia, l'Institut d'Estudis Agraris, la Societat Catalana d'Història de la Ciència, Mountain Wilderness, l'Institut d'Estudis Penedesencs, i la Fundació Eco-Mediterrània; i dels consells de redacció de les revistes *Ecosistemes*, *Penell* i *La sitja del llop*. Ha estat director de la revista *Medi Ambient*, de la Generalitat de Catalunya.

Ha estat membre fundador de la Lliga per a la Defensa del Patrimoni Natural, la Societat Catalana d'Educació Ambiental, el Centre d'Estudis i Documentació de Montseny-Montnegre, la Coordinadora per a la Salvaguarda del Montseny, el Centre Vallesà d'Estudis dels Ecosistemes Mediterranis, el Grup de Defensa dels Aiguamolls Empordanesos, el Grup de Defensa del Ter i l'Escola de Natura de Can Pons. És membre d'honor de l'Associació de Naturalistes de Girona i de l'Agrupació Excursionista de Granollers.

És autor d'una quarantena de llibres i opuscles. Ha escrit centenars de treballs sobre les relacions entre la societat i el medi. Ha dirigit la sèrie de televisió *La vida entorn de l'arbre*. Ha col·laborat sovint a la premsa, la ràdio i la televisió.

Ha estat guardonat, entre altres distincions, amb els premis Sant Celoni 1977, Pau Vila 1987, Narcís Sagué 1989, Jaume I 1991, Pin i Soler 1992, Montnegre 1995, Ramon Fuster 1995 i Global 500 del 1995.

tenim l'avantatge que existeix una forta tradició de sensibilitat per la natura. Ja la Renaixença va impulsar l'excursionisme científic i al 1899 ja vam ser, després dels anglesos, els pioners en l'educació ambiental. Els moviments de reforma pedagògica, personalitats com Alexandre Galí, Rosa Sensat, Pau Vila, etc. ens han deixat un pòsit. Explico tot això perquè em sembla que els catalans estimem la natura i podem contribuir a frenar la tendència del planeta cap a l'autodestrucció. Ens cal, però, ser molt constants i no frenar, per exemple, el desenvolupament de la societat rural.

—La circumstància d'haver viscut sempre al peu del Montseny també deu haver estat determinant en la seva vocació de naturalista...

—Hi ha molts països que mesuren el seu nivell de benestar per la seva biodiversitat, no pel seu producte interior brut. Quedes parat quan viatges a un lloc i el ministre d'exteriors et diu que el seu país té tants rèptils i tantes espècies, com a indicador del seu potencial. Si haguéssim de parlar del Montseny en aquests termes, veuríem que aquest massís és el paradigma, la síntesi de tota

“

No es pot consentir
que al Montseny
imperi una mena
de dret social de cuixa.

”

l'Europa Occidental. Només en flora superior, ens situem entorn de més de les 1.500 espècies. Es tracta d'una riquesa excepcional. El camí d'Arbúcies al Turó de l'Home és una mena d'Europa en miniatura, però natural, no artificial. És un fenomen únic, una ínsula. A mi, és clar, aquest entorn m'ha marcat decididament. Sempre he estat molt crític amb la política institucional d'actuació al Montseny i això ha provocat que

m'hagin vetat a molts llocs. L'interès del Montseny es mesura pel nombre de visitants que rep. Això és una barbaritat. No em moc per una gasiveria localista, però és evident que cal un tractament de protecció real del Montseny. El Montseny és de tots. No és pas més dels que hi vivim a sota que dels de Barcelona, però el que no es pot consentir és aquesta mena de dret social de cuixa que hi ha, en funció del qual sembla que es pugui fer de tot al Montseny. La catedral de Girona també és un patrimoni de tots, però això no vol dir que hi poguem anar a aparcar el cotxe o que hi poguem anar a fer una botifarrada. El model actual de funcionament del Montseny és molt dolent i es regeix sovint per discursos impostors. S'ha de vetllar per l'ús que se'n fa i les conseqüències que comporta. En vint anys, s'han perdut moltes espècies al Montseny.

—Vostè va fundar al Montseny la primera escola de natura que hi va haver a l'Estat Espanyol. ¿Com recorda aquesta experiència?

—La recordo com una iniciativa que vam tirar endavant el 1978 amb unes dosis molt altes de militància. No teníem ni instruments ni metodologia, perquè

aquí no hi havia precedents de cap escola de natura. Vam haver de fixar-nos en els models dels Estats Units i Anglaterra, els dos únics llocs del món on sabem que s'havia treballat en aquest camp. Ara, sortosament, el panorama ha canviat. Al Montseny hi ha trenta-tres infraestructures dedicades a l'educació del medi ambient, que donen feina a unes cent vuitanta persones. Aquest fenomen ha estat interessant, perquè ha fixat població en un massís que s'havia despoblat.

—Vostè ha rebut, de mans de Nelson Mandela, el Premi Global 500, considerat una mena de Premi Nobel d'Acció Ambiental. ¿Què ha representat per a vostè aquest guardó?

—El dia que em va arribar el fax de Nairobi comunicant-me que em donaven el premi, em van caure els mitjons a terra. És un reconeixement de les Nacions Unides que es fa cada any a unes deu o quinze persones d'arreu del món després d'avaluar les propostes presentades per entitats que volen guardonar les trajectòries de persones que s'han distingit per la seva labor d'acció ambiental. He estat el primer català a rebre'l i això em dóna una satisfacció extraordinària. En rebre el premi, vaig tenir l'oportunitat de conèixer Nelson Mandela, un dels grans mites vius, que sempre m'ha impressionat per com ha aconseguit tenir una enorme autoritat moral en un país on hi ha odi ètnic. També vaig poder conèixer una mica bé Sud-àfrica. Els guanyadors del Premi Global 500 entren directament a formar part d'un fòrum permanent que acabaran integrant cinc-centes persones que seran els interlocutors dels governs de tots els estats per definir una política d'acció ambiental conjunta a nivell planetari. A través d'Internet, ara estic en connexió sempre que vulgui amb qualsevol dels altres premiats amb el Global 500, entre els quals hi ha des de Cousteau fins a l'actor Robert Redford, un dels intel·lectuals populars més compromesos amb l'acció ambiental. Ara participarem al Quebec en un congrés on presentarem les propostes en què es basaran les noves estratègies mundials de conservació de la natura durant els tres propers anys.

—¿Vostè què es considera: naturalista, ecologista, ecòleg...?

—Tal com diu el doctor Margalef, l'ecologia és a l'ecologisme el que la so-

ciologia és al socialisme. Hi pot haver una mestressa de casa ecologista i un ecòleg que no sigui gens ecologista. L'ecologia és un arbre molt important de la biologia. L'ecologisme és una ideologia o una filosofia de vida que no està gens d'acord amb els models econòmics vigents i que lluita contra la concepció estrictament capitalista del món. L'ambientalista, en canvi, és una persona compromesa en el canvi ambiental des de l'actual model, en el qual veu aspectes positius per aprofundir el progrés amb una visió que afavoreixi l'equilibri del sistema. El conservacionista adopta un compromís molt menor. Pot estar interessat a conservar un sistema d'un indret molt concret, però no necessària-

ment se sent implicat en una lluita per un canvi més global de la societat. El naturalista és un estudiós de la natura, entesa en tota la seva amplitud. Jo intento avançar en el coneixement i he fet tres carreres com he pogut, perquè sempre he hagut de continuar treballant mentre estudiava. Tinc clar que odio tota mena de tancament i no estic d'acord amb els científics que consideren que fer divulgació és rebaixar-se. Però em costa dir si sóc una sola d'aquestes coses o diverses. Com deien les àvies de la muntanya, vaig quedar prenyada i no sé de qui.

Xevi Planas